

Részlet a Rideglegény c. regényből

1. BAJEZID SZULTÁN FERMÁNJA

Mármost kevesen ismeritek Povalyacs Mihályt; amolyan sürgönyös futár volt, szultáni rendeletek és oklevelek sebese. Tőle tudom azt is, hogy mit üzent Bajezid szultán az öccsének, atyja, Murád szultán haláláról:

„Amikor megérkezik hozzád a fermán, tudd meg, hogy Rigómezőn Isten akaratából atyám, Murád szultán, kinek élete boldog, s halála vértanúi volt, annak ellenére, hogy álmában történt látomása után arra kérte a magasságbelit, hogy adjon neki vértanúi véget, épen és egészségesen tért vissza a harcmezőről magasan az ég felé emelkedő sátrába; s ekkor, amikor a legnagyobb örömet érezzük, látván, hogy a bánok levágott fejei hogyan gurulnak a lovak patái alatt, s egyesek ott állnak összekötözött kézzel, mások pedig átvágott izmokkal – teljesen váratlanul egy bizonyos Milos Kopilics, aki ravaszágból és cselszövésből azt mondta, hogy felvette az iszlámot, arra kért bennünket, hogy vegyük be a győztes hadseregbe. Amikor megengedtük neki, hogy megcsókolja a fénylő nagyúr lábát, ahelyett, hogy ezt tette volna, elháríthatatlanul ruhájába elrejtett mérgezett kést szúrt a fénylő nagyúr dicső testébe, s súlyosan megsebezvén, megittatta őt a mártírok serbetjével. Miután pedig az említett Milos ezt végrehajtotta, elfutott a katonák elől, akik úgy tündököltek, mint a fényes csillagok az égen, de beérték őt, és darabokra vágták. Mikor a történetet meghallottam, a vértanú seregéhez siettem, de már holtan találtam. Atyám testét megbízható emberekkel elszállítottam, hogy Brusszában temessék el. Amikor megérkezik a holttest, temettesd el, de senkinek se beszélj a történetéről, sőt, a nép előtt mutassátok a győzelem jeleit, hogy az ellenség semmit se vehessen észre.”

Volt egy másik levél is. Az titok maradt, úgyhogy amit hallotok, meg nem történt, nem igaz. Csak úgy, mint minden egyéb, amit tőlem hallottatok.

2. MURÁD SZULTÁN VENDÉGE

Mármost úgy lehetett, ahogy Bajezid mondta. Murád rosszul aludhatott. Halála előtti estelléskor meglátogatta őt a Veres Vad. Beengedték a táborba, mert a szultán megparancsolta, hogy ha látják, így tegyenek. Mind hallottatok már a Veres Vadról. Ha nem is mind ismerhettétek úgy, mint én.

Tudjátok hát, hogy sose volt az a nyalka ember. Noha sok menyecske ábrándozott róla, s legénykorában a faluban minden valamire való leányt meg menyecskét meghúzott, és ezek bátrabbja, amelyiknek vér is volt a pucájában, sokszor megfordult a korca körül. Amíg a csikósokkal tartott, úgy is viselkedett. Ám mióta egyedül járt, a külseje egészen megvadult: toportyánirhára cserélte a szűrt, haja csibókokban lógott az arcába, és farkasok fogaival rágta az ételt. Tágultak előle az emberek, ha előjött a nádasból, és senki nem állta sem látványát, sem bűzét. Murád szultán nem félt tőle, amikor hírért vette, látni kívánta a Veres Vadat, amiként a Veres Vad is Murádot. Így aztán zokszó nélkül, egyenest a színe elé engedték. Kurta varkocsba font szakállával, hosszú, kusza harcsabajszával és bozontos üstökével állt a Veres Vad a hatalmas turbánba bugyolált fejű szultán elé, akinek fésült szakála párnán nyugodott ölében.

– Döntő csatát készülök vívni – mondta Murád –, negyven ország hadastyanja gyűlt össze háborúba hívó szavamra, és ugyanannyi gyilkos szándék lapul ugrásra készen, lesve az alkalmas pillanatot, hogy véremet vegye, amikor azt hallom, hogy mind közül a leghírhedtebb, a Veres Vad, a döntő csata előestéjén táborom környékén szaglászik. Te volnál az?

– Vagyok, aki vagyok – szölt a szultánnak a Veres Vad –, és talán valóban így hívnak. Nem az én gondom.

– Hát a halálom? A te gondod-e?

– Sok nemzet kelt fel ellened. Sok király gyülekezett a végekbe. Táborba gyűltek, fenyegetnek téged, zászlót emeltek rád. Te meg a nyakukat nyomnád, jármot akasztanál rájuk, ők leráznák. Az ő ügyük. Nem az enyém.

– Hát nem azért jöttél, hogy megölj?

– Nem az én gondom.

– Akkor meg mit akarsz? Mi szél hozott?

– Az alvilágba vezető úté. Elveszett csődörök után indultam. Hét lóért. Asu ivindiába.

– A koronám mellé sok végbeli pogányt adott örökül a Magasságbeli – mondta Murád –, hogy lába alá hajtsam, és meghódoltassam, és vaspálcát adott a kezembe, amivel megrontsam, valaki ezután ellenem támad, mint egy cserépedényt, úgy törjem, tanítsam...

– Meglehet.

– Te pedig lopott lovakról szölsz. Talán a török szultán orval és tolvajjal tart társaságot, és a szultán szállása latorság hajléka?

– Vaspálcát tartasz a kezedben, amivel úgy töröd szét az országokat, akár a cserépedényt; ám minél több királyságra sújtasz le vele, annál több a haláloedért esdő fohász.

– No hiszen – mondta Murád –, tudjuk jól. Hiszen csak pár éve esett, hogy frissen koronázott királyotok ellen merényletet követtek el. Valami levél okán erős kísérettel érkeztek hozzá, mondvasinált ürüggyel elbocsátották a testőrségét, s orval megtámadták az olvasásba merült királyt. Úgy mondják, rettenetes sebet ejtettek a fején és a szemöldökén... – Murád szultán az ornyergéhez emelte

tenyerét, így –, a két szeme közt. Ám a súlyos seb ellenére a királyotok felállt, s visszatántorgott saját zugába. Akkor a túlerőben lévő merénylők kiszorították a kíséretét a várból, őt magát pedig székhelyre vitték fogolyként, ahol sebére mérgezett orvosságos kötést tettek, s gégéjét eltörve belefojtották a lelket. Az a nép, amelyik így bánik a maga választotta királlyal, miért bánna másként a hódítóval? Jól tudjuk, a magyarok gyilkosok. Tudja az egész világ, és most felelj a kérdéseimre!

– A katonáid felkoncolják a fiainkat. Hentelik, elrabolják, megbecstelenítik az asszonyainkat. Rabszíjra fűzik, elhurcolják a gyermekeinket. Az özvegyeket, akár a barmokat, hajtják el. Lobbót vetnek a házainkra, felégetik otthonainkat. Föllampad a határ, amerre csak járnak. Arra kérsz, mondjak ítéletet. Nem az én dolgom a bírói beszéd. A magasságbeli ítélje meg, mi orcával tartod szádban a törvényét, szóban tartod-e a tiszteletét. Ő majd megítéli, ocsmány-e az életed, jó rendtartást és erkölcsöt veszel-e, és hátad mögé tetted-e az élet törvényét. Megítéli, orvval és latorral tartod-e a társaságod, parázna-e a te jó barátod, latorság hajléka-e a szállásod. Én nem ezért jöttem. Az alvilágba igyekszem: Asu ivindiába.

– A katonáimat vádolod. Akiket leölt a Veres Vad. Halkan. Észrevétlen és kérelhetetlen. Azt mondják, olyan és úgy él, akár a nádifarkas. Találékony és ügyes. A bozótosban lappang, és a saras réteken, vizes helyeken ugrik meg üldözői elől. Zsombékról zsombékra szökellve, akár a lápi féreg. Úgy mondják, girhes, csikasz a teste, erős a lába, és éles a karma. Pedig aki látta, meghalt. És most azt mondják, itt van. A katonáimat leöli, s azt higgyem, rám nem feni a fogát?

– Az jár a fejedben, török szultán, hogy az életedre török, de nincs mitől tartanod. Nem azért jöttem, hogy megöljelek, hanem, hogy eljussak Asu ivindiába.

– Jól van – mondta Murád. – Árudd el hát, miért akarsz eljutni Asu ivindiába!

– Hét csődört visszahozni. A sárkány elrabolt hét csődört a számadómtól, ezért vagyok itt.

– Adok neked hét csődört. Még többet is. Kárpótollak. Mi hajt téged? A királyod? Eskü?

– Nem. Csak teszem, amit tennem kell.

– Hát akkor? Miért teszed? Az országért? A becsületért? Talán hős akarsz lenni?

– Az elrabolt csődörökért jöttem.

Murád szultán bólintott.

– Király, ország, becsület, vitézség. Ezek talán semmit sem jelentenek neked. Első a ménes. Nem akárki számadója lehet az, akinek ilyen csikósbojtárja van.

– A becsedi számadónak, a Vén Kerecsennek lovai azok.

– Mind hallottunk róla. Kerecsenről. Aki megtette az utat Kinába. Aki szárnyas csikót nevelt a porongra. Úgy mondják, bojtárjai három mozdulattal fonnak kamcsit. Nos, nagyobb hazugság is szennyezte már a Nap orcáját, mint hogy valaki Kerecsen számadó csikósbojtárjának mondja magát!

A Veres Vad erre egyet mozdult, a szultáni őrség lándzsáiról és alabárdjairól mind leszakajtott a csüllöngő cáphas bibolát, másodjára is mozdult, s mind a levegőben tekeredett már egymásba a sok pillempátos rojtika, harmadik mozdulatával pálcája végére fűzte az így font kamcsit. Mire az őrség észbe kapott, már végzett is a munkájával. Mit volt mit tenni, el kellett ismerniük, habár hittek is, meg nem is a szemüknek, hogy alighanem a Vén Kerecsen egyik bojtárja áll előttük.

– Azért jöttél, hogy eljuss Asu ivindiába – mondta ekkor a szultán. – Rajtam keresztül. Miért hiszed, hogy a szultán a Kűszöb-őr?

– Te vagy az ítélhető, aki a bírópálcát a kezében tartod. Az íjász, aki a szarvast űzi, amelyiknek a koronájában a menny sarokköve csillog. A vadász, aki leterítenéd az égi szarvast, aki agancsán hordja az égboltozat zárókövét, és ha nyiladtól találva összerogy, elvesztvén támasztékát, az égbolt is földre omlik. Te vagy a vadászok vadásza, aki kését a szarvasra feni, hogyha pengéjét annak szívébe mártja, összerogyjon, és véle a mennybolt. Te vagy az aranypálcát kezében tartó kűszöb-őreg.

– Győzelmet aratni az a hadsereg fog – mondta erre Murád –, amelyik először győz, és csak azután keresi a harcot; vereség pedig arra a hadseregre vár, amelyik először harcol, és csak azután keresi a győzelmet. Az országod elveszett, mielőtt a szultán keze intene, hogy indulhatnak seregei. Három aranyalmán veszett el országod, hitével és népével együtt. Nem a török szultán veszejtette el, hanem önnön családsága. Talán mégis bajnok volnál, aki azért szállna le az alvilágba, hogy visszaszerezze azt, ami elveszett?

– Talán – mondta a Veres Vad –, de én hét csődörért indultam.

– Nos, ha így van, lehetsz te a Veres Vad, hidd el: nálad különbek is próbálkoztak már.

– Nem kétlem.

– Egyikük pusztá kézzel hajlította a vasat – mondta Murád. – Úgy gyúrta, mint az asszonyok a tészta. Mégse jutott lejjebb száz rőfnél. Egy másik marka liszté morzsolta a sziklát, de ő sem jutott lejjebb háromszáz rőfnél. A harmadik csak úgy hántotta a kérget a fatörzsről, mintha csak salátáról szaggatná a levelét, ám ő is szégyenszemre fordult vissza.

– Meglehet.

– Képes vagy bármi ilyesmire?

– Aligha.

– Akkor talán nem árt, ha kicsit részletesebben megismerkedsz a históriájukkal – mondta Murád. – Akarod hallani, mi történt ezzel a három ifjúval?

– Mindenképpen szeretném hallani a történetüket.

– Egyazon napon érkeztek az udvarunkba, noha erejük és képességeik híre jóval előttük járt, ezért magam is látni kívántam őket.

Együtt jöttek, és egyetlen, azonos céllal, hogy felszerezzék a három aranyalmát, amiket a Pokol kútjára vetettünk. Mert átok ült rajtuk: csak olyan asszonyt kívánhattak, akit nem anya szült. Egymás után legkiválóbb bajnokaimat állítottam ki ellenük, ám ők mindet lebírták: mindegy volt, ki, vagy hogy hány vitézem állt ki egyszerre. Ezért megnyitottam számukra az alvilág kapuját. Mert győztek... de hiába. Hasztalan merészkedtek a világ peremén túlra, mert lábuk sosem érinthette a Pokol tornácát. Inukba szállt a bátorságuk. Az, hogy miért, az most mellékes. A fő, hogy egy röpké pillanatig, egészen addig, amíg az erő próbája után el nem jött a bátorságé, bajnoknak érezhették magukat. Elnyerték ugyan a lehetőséget, de nem tudtak élni vele. Márpedig pillanatnyilag ez itt a főgond.

Megnyitni az alvilág kapuját. Ezért jön a szultánhoz a Veres Vad. Miért nyitná meg neki a szultán? Ez itt a kérdés. Talán elég erősnek és bátornak érzi magát, de vajon tényleg készen áll rá, hogy kiállja a próbát?

– Nem azért jöttem, hogy a katonáiddal viaskodjam.

Murád ekkor hosszan nézett a Veres Vadra, majd azt kérdezte tőle:

– Miért gondolja a Veres Vad, hogy a szultán kivételt tehet vele?

Mire a Veres Vad így felelt:

– Azt reméltem, hogy a szultán meghallgatja a történetem, és amikor végzek, feltárja előttem az utat, amin keresztül eljuthatok Asu ivindiába.

– Még ha ismernél is olyan történetet, amivel ráveheted erre, ugyan miért hallgatna meg?

– Mert miután meghallgatta a történetem, a Veres Vad nem vadászik többé a vitézeire, és felveszi a Magasságbéli hitét.

– Azzal henegegsz, hitetlen, hogy vagy olyan bajnok, hogy alászállj a Pokolra, azt hiszed, hogy szavaid méltók a szultán figyelmére, és megtagadnád a hited, hogy célt érj, mikor hited szerint a kárhozát lenne jutalmad. Gőgös, ostoba s szégyentelen minden szavad. Fennhéjázók a szádból előszökkenő szavak. Az ostobaság csődöre bokrosodott meg a torkodban, szégyentelen, ahogy otromba patáival dübörög, és fülsértő a robaja. Mégis, talán a Magasságbéli vezérli lépteid. Megvetésem nem indíthat arra, hogy ne legyek igazságos. Meghallgatlak, de ha csalódnom kell, szavamra, trágyába temettetek, és ott fogsz elrohadni. Most viszont még elmeheztz békében.

– A történet – válaszolta erre a Veres Vad...

3. A VERES VAD MESÉJE

– ... egy lányról szól. A neve Jándik Liza. Nem ő a legszebb lány a világon, és aligha a legokosabb. Viszont makacs. Asszonyról szólva pedig nincsen kis makacsság vagy nagy makacsság, csak makacsság van. Ez a lány pedig olyan makacs, mint akármelyik nő, de mégsem akarja: ő a Vén Kerecsen egyetlen lánya, azé a Kerecsené, akit mind ismertek, aki többször is megtette az utat Kínába, és vissza is tért onnan. Jándik Liza a Vén Kerecsen életének alkonyi virága, az ég ajándéka, a menny jutalma az áldozatáért, amit bemutatott. Égnek tetsző áldozatáért lett Kerecsen jutalma, amikor a számadó levágta és felkínálta táltos fakó lovát, hogy gyermeke születhessen. Mert van úgy, mikor irigy és kapzsi szó az osztályrésze az embernek: „Akinek nincs fia, nem ülhet le, akinek nincs leánya, ne igyék itt erjesztett kancatejet, el se jöjjön vendégségbe” – mondták neki. Mert szemet vetettek fakó szőrű táltos lovára, mit semmi pénzért oda nem adott volna. S akkor kivezette a fakó lovat a ménesből Kerecsen, és levágta, s csakugyan gyermeke született. Jándik Liza. Ég ajándéka, fakó ló fiaita fénylő homlokú kis csikó. Az anyja hét évig volt viselőse vele, s még a világon sem volt, már így szólt az apjához: „Ígérd meg, hogy a magam ura leszek, különben bizony meg nem élek!” Kerecsen pedig azt mondta, úgy legyen. Így lett vége Kerecsen minden ménest megőrző fakó táltosának, amit bojtárjai és atyafisága énekeltek le az égből, és így jöhetett a világra Kerecsen lánya, Jándik Liza.

4. JÁNDIK LISZA KÉRŐI

Hanem azért, mert nem ő volt a legszebb leány, még rút sem volt. A tartása egyenes volt, mint a nyárfa, a bőre hamvas, a szeme kékesfeketén csillogó, mint a zabszilva, mosolya édes, mint a méz, harapták volna, mint a süteményt. Akadt kérője bőven, udvaroltak neki elegenden, csapták neki a szelet, ahányan csak voltak. Kerecsentől azonban hiába kérték, Jándik Liza a maga-uraként szolgált nála.

A kitartóbbját kifaggatta: „Aztán szereti-e az italt?”, meg „Dolgos ember-e, kend?” Ilyeneket kérdezett tőlük. Meg hogy „Csalfa legény, igaz-e?” Mind azt mondta: utálja az italt, megveti a részegeskedést, nem rest a munkához, és hogy a szíve azé, akivel Isten összeforrasztotta. Jándik Liza pedig búskát adott nekik, kivetette őket. Kerecsen meg nem szólt semmit. Beszédes volt a hallgatása.

– Mihez kezdjek velük, apám? – kérdezte Jándik Liza.

– Talán nem illenek hozzád?

– Könnyű a szorgos embert szeretni, aki megveti az italt, mindig hazajár, és hű marad az asszonyához!

– Mit nem mondasz – felelte neki Kerecsen. – Valamelyik bojtárom illene hozzád.

– Tán csak nem begyeskedőnek tart, apámuram?! Ugyan melyik asszony ne volna kitartó – folytatta Jándik Liza –, ha pénzhetnék nem szűkíti a keblét, ha az urát időben otthon találja, józanul, és az nem valaki más ágyából bújik hozzá? Sok történetet hallottam apámuram bojtárjairól: fért beléjük az ital rendesen, szoknyabolond egy se volt, de némelyik olyan szegény, mint a templom egere, és ha megtették nekik, hát elmaradtak a munkától. Mégis megőrizték a ménesét.

– Azt meg. S a lelkét, ugyan melyik, leányom? Volt, amelyik azt mondta: „Számadó uram, könnyebb a jót kiforralni, mint a remeket nyélbe ütni.” Megint másik így szólt: „Által-vettem magam a jóra, Kerecsen uram, de a tökély rúgott vissza!” Mi dolgod neked a szerelemmel?

– Ők nyitottak rám ezzel. Nekem olyan ember kell, apám, aki mindig megőrzi a ménest.

– Vigyázz, mit kívánsz! Tán még felrovd nekik, hogy a szerelmeskedésen jár az eszük, ha csak rád pillantanak.

– Másként mi hasznunk a szerelemből? A házasság nagyon komoly dolog, apám. Az legyen az uram, aki mindig megőrzi a ménest, és nem szerelmes holmikon jár az esze! Vagy senki!

Kerecsen hallgatott.

– Ismer-e ilyet, apám?

– Mióta sárkány támadt Kelet felől, egy ménes sincs biztonságban.

– Olyan ember kell nekem, aki azt mondja: elébe kertelek én annak, bevágom én annak az útját!

Akkor Kerecsen az égre tekintett.

– Látod ott azt a csillagot, lányom? – bökött a botjával az égbolt egy pontjára. – Tar Atádnak, az égi ménesek őrizőjének számadó csikósa.

– Látok sok csillagot, apám. Csillangó-szemű mind, ragyog valahány, mint a menyecskek tekintete, csak egy oly halovány, akár a szikkadt halpikkely, a Napos Ég isten méneseinek számadó csikósa.

– Elhagyta a lelke. Amíg vissza nem tér, legény legyen a talpán, aki megőrzi a ménest.

– Kívánczok inkább a haszontalanhoz? Mióta lett mestersége a köntörfalazás, apám?! Mondja csak meg bátran, ha ismer ilyet!

– Olyan embert, amilyet te kívánsz, csak Hakasz Mihály fiai közt.

5. HAKASZ MIHÁLY FIA

- Hol találom meg őket? – kérdezte Jándik Liza
– Találd fel egy bojtáromat, Szent Illést. Ő tudni fogja. Mondd neki, hogy megrabolták a ménest, elragadták hét jó csődörömet. Akkor segíteni fog.
– Hol találom?
– Menj a Gorondi Vénhez, ő megmutatja neked, hová rejtette Szent Illés a kötőféket. Szakítsd ki a ménesből azt a lovat, amelyik engedi, hogy rátegyed, nyergeld meg azt a lovat, az majd elvezet hozzá!
Jándik Liza úgy tett, ahogy az apja mondta: felkereste a Gorondi Vént a porongon, aki álomba révült, s alighogy elalélt, az orlikán máris kiröppent egy méhecske, azt követte Jándik Liza a mocsáron át az erdőbe egy odvas fáig, ahol megtalálta a kötőféket. Magához vette, követte a méhecskét vissza a folyóközi lápba, édes kumisszal köszönte meg a Gorondi Vénnek a segítséget, majd a kötőfékkel kiváltotta a ménesből azt a vörös lovacskát, amelyekre rátarabarálhatta. Felnyergelte a paripát, és istenhozzádot mondott apjának. Ment, amerre vitte őt a lova lába, míg fel nem találta a csikóst a vérben.
– Szent Illést keresem – mondta neki.
– Mi dolgod veled?
– A Vén Kerecsen küldött hozzája. Megrabolták a ménesét, elragadták hét jó csődörét.
– Hát aztán? – kérdezte Szent Illés.
– Apám azt mondta, segíteni fog.
– Kerecsen lánya volnál? A Vén Kerecsen számadóé?
– Ez a te kötőfék? – kérdezett vissza Jándik Liza.
– S te ki volnál?
– Hakasz Mihály egyik fiának asszonya vagy senkié.
– Sok fia van Hakasz Mihálynak – mondta erre Szent Illés.
– Hány fia van Hakasz Mihálynak? – kérdezte erre Jándik Liza.
– Durhódos szuffa – így a férfi, s mondta a lánynak: – Kövess hát, Hakasz Mihály egyik fiának asszonya vagy senkié!
Elvezette akkor Szent Illés Jándik Liszát egy tanyára, egy rendetlen öltözetű, lompos, ronda férfihoz. A fickó olyan taráta volt, amelyet a lány keveset látott, pedig fürgetegős időkben lelte fel Szent Illést is. Csibukra gyűjtöttak a férfi paraszánál, s úgy elpipázgattak némán, a csillagok fényénél. Szent Illés egy idő után elvonult. Reggel, miközben szedelőzködött, Jándik Liza ráfogott a csikós lovának a kantárjára.
– Sietős?
– Jó lesz-e? – kérdezte Szent Illés.
– Ki tudja?
Hakasz Mihály fia akkor bukkant elő az erdőből. Barlán járva bicegett elő, s nem volt már se lompos, se oly rú, mint korábban. Ipege csak a két lába hiányzott.
– Csak míg beestöülük – mondta Jándik Liza.
Szent Illés bólintott.
Jándik Liza ellovagolt, a férfiak pedig eltarisznyázták az időt: lazukáltak, öblögettek, pirityeltek.
Estelve megjött Jándik Liza. Letelepedett közéjük, Szent Illés meg még kásztába rakta a feldaraholt fát, aztán ment a dolgára. Mikor kenyér-ebédjét fogyasztotta, Jándik Liza ráfogott a csikós karjára:
– Félek – mondta a lány.
– Hát aztán?
– Maradjon!
– Hát a kazari fecske? – kérdezte Szent Illés.
– Ébredeznek.
– Mijnyászolódik?
– Tán hátán hordja a napot?
Szent Illés bólintott: – Csak amíg beestöülük.
Maradt, Jándik Liza pedig ellovagolt.
Mikor a lány napszállatkor visszatért, először csak Szent Illést látta. Aztán megpillantotta a másik Hakaszfit is, szépen feküdt a szürkünyetben, az ábrázata is nyugodt volt. Jándik Liza odalépett, megállt a férfi fejénél, és Szent Illés kardját nézte. Aztán hol a fejnek, hol meg a nyaknak azon részét, ahol e kettő elvált egymástól.
- Elővette selyemkendőjét, s letépte róla az ezüstös keskeny szalagot. Átnyújtotta a férfinak, aki elvette, s törölgetni kezdte vele a vért a kardjáról.
– Régóta fújta az eredőt – mondta Szent Illés.
– Marad? – kérdezte a lány.
– Pirkadatig van időd – felelte a csikós.
Aznap éjjel egyik sem feküdt el. A lány imádkozott, Szent Illés pipázgatott és perjesztgette a tüzet. Hanem másnap a csikós így szólt:
– No.
– Elhagyhatom és követhetem... – mondta Jándik Liza.
Szent Illés erre nem szólt semmit.
– Hogy történt? – kérdezte Jándik Liza.
– „Nézd, ki van a hátad mögött! A te lelked az, vagy a lovadé?” – felelte Szent Illés.
Hazament akkor Jándik Liza, a Hakaszfi testének maradványait az asztalra rakta, majd ismét útra kelt. Három forrásból merített vizet, tíz ligetből tépett hangát, tizenhat erdőben gyűjtött fenyőkérget. A hangát és a kérget a három forrás vizébe tette, és amikor hazatért, ezzel a vízzel megmosta a férfi tagjait.
Ezután kilovagolt méneseik legelőjére, és kifogott a többi közül egy aranysárga szőrű kancát, hazavitte. Fogta a férfi tagjait, amelyeket négy színű selyemkendőbe takargatott, és elment a Bálványos-hegyhez, maga után vezetve a kancát. Amikor odaért, az

aransárga szőrű kancát feláldozta a Bálványosnak, és könyörgött, hogy nyíljon meg a hegy, és fogadja be a Hakaszfi földi maradványait. A Bálványos-hegy elfogadta az áldozatot, kitérült, Jándik Liza bevitte a selyemkendőbe bugyolált testet, majd újra becsukódott a hegy. A leány ezután hazatért, elengedte a Szent Illés kötőfékjével kifogott lovat, és ismét siratta jegyesét: – Egyedül maradtam! – sírt Jándik Liza. – Nem lesz már senkim, meghalt egyetlen öröm-emberem, akit nyirelyemnek szólíthattam volna! Most bármelyik jöttment megkárosíthat, elhajthatja állataimat, vagy ha nem, úgylis a varjak és szarkák elesége lesz a jószágom! Sokáig sírdogált így, míg végül Szent Illés meg nem szólította:

– Nesze, egy kis brégyó!

A leány meghúzta az édes pálinkát, majd így szólt:

– Hallottam, hogy Tar Atádnak van három leánya – mondta –, akik fel tudják támasztani a halottakat. Egyikünk csellel feleségül veheti Tar Atád leányait.

Szent Illés nem szólt egy szót se.

Jándik Liza akkor kiment az udvarra, és belefűjt a szarukürtjébe. A hívásra odavágtatott karcsú, vörös lova, és megállott az ezüstoszlop mellett. A leány az állat szájába tette az ezüstzablát, rárakta az ezüstdíszes nyeret, és a vörös selyemkantárt az oszlophoz kötözte. Ezután bement a házba, felöltötte legszebb ruháját, majd felvette a Hakaszfi fekete vasfegyvereit, amelyeket az a háborúban szokott volt viselni, derekára övezte az ezüstteget, fogta az íjat, nyílvezőket, az ezüstpipát meg a dohányzacskót, teljesen olyan volt, mint az ifjú Kerecsen, senki sem mondta volna, hogy leány, nem pedig legény. Kiment az udvarra, felült a lóra, és a szíve olyan lett a veszélyek előtt, mint a kő.

Szent Illés a keresztútnál várt rá. S vele volt Kerecsen minden csikósa. Ott voltak mind a heten.

6. RIDEGLEGENYEK TANAKODÁSA

Mind a hét: Tang Márton és Taksány Gergő, Öböj István és Dorvatt László, Gyuba Holló, Rákász Palkó és Szent Illés. S dévankoztak, töstönkedtek, mitévők legyenek.

– Lelacsohodik az ember, mihelyst házasul – mondta egyik.

– Ragadályos balgakór – így másik.

Mind rideglegény volt.

– Jándik Liza kéri meg Tar Atád leányait – felelte nekik Szent Illés.

– Úgy legyen – mondta erre Jándik Liza.

– Próbák elé állítják – szólt hozzá Dorvatt László.

– Embert próbáló feladatok elé – így Öböj István.

– Ezért volnánk itt – szól neki Rákász Palkó.

– Nem bagarászunk – mondta Szent Illés –, elmegyünk Kőmorzsolóhoz, Vasgyúróhoz és Fanyüvőhöz.

– Oszt mivégre? – kappantotta Taksány Gergő.

– Nagypád se felelné meg hamarjában – így Tang Márton. – Három aranyalmáért.

– Három dolgot nem kérhetsz egy lovanc vitéztől: a kardját, a lovát és a szíve hölgyét – mondta Taksány Gergő. – Ha ezzel a hárommal tengelyt akasztunk, az olyan, mintha a világgal szállnánk szembe.

– Hát majd fartatós dülön oldalgunk elébük – pökte Rákász Palkó.

– Elmegyek a lelkünkért Asu ivindiába – mondta Szent Illés. – Így kísérjük el Jándik Lisztát: bírja majd szuflával.

– Gyanakodni fognak – mondta Öböj István.

– A tőkély rúgna vissza? – firtatta Gyuba Holló.

– Megszerezzük az aranyalmákat, elmegyek Asu ivindiába, megsegéljük Jándik Lisztát, aki elveszi Tar Atád leányait, és feltámad az Égi Számadó.

7. KŐMORZSOLÓ, VASGYÚRÓ, FANYÜVŐ

– Így jár az a nép, amelyik hagyja, hogy a nő rendelkezzen a saját testével – állapította meg Murád, és elégedetten végigsimított a szakállán. – Diéványos történet. Hitetlen nő szeszélye hajlítsa a szultán akaratát? – kérdezte. – Ha Jándik Liza égi ajándék, forduljon csak valamelyik fiam szerájába. Ha szépségével vagy szellemi képességeivel kitűnik, gondos nevelésben és oktatásban részesül. Tanulja meg a nyelvet, a vallást és az etikettet, a becézést s a betűvetésnek olvasását. Ha a zene iránt fogékony, tanulja ki a török és arab hangszerszámok járását, okuljon énekelni s táncolni. Még viheti valamire: rabnóból szultáni ágyas, feleség, anyaszultánnő is válhat belőle. Máskülönb, ha nyomósabb érved nincs, mint az vérfűs asszonyi konokság, megáshatod a sirodát!

– Bizom benne – felelte a Veres Vad –, hogy történetem végén jobb is akad.

– Akkor fogd rövidre! – mondta a szultán. – Nem azért vagy itt, hogy végezz velem. Aligha akarnál halálra untatni minket.

– Igaz – felelte a Veres Vad –, veled már végzett a kor. – A szultán eleresztette füle mellett az otromba szavakat.

– Hát nem épp ezt mondtam én is az imént? – kérdezte. S nyugodt derűvel fűzte hozzája: – A kor végez mindannyiunkkal. A

tetteimmel pedig csak a Mindenhatónak tartozom számadással, és majd az utókor végez vele a Próféta, béke legyen vele, útmutatása szerint. Meghódoltatom ezt az országot, elfoglalom a magyarok királyságát, utódaim uralkodnak majd a világot, és a Könyv világossága vezéreli lépteinket.

– A te lépteid meg vannak számlálva. Magad mondád, mifélek a magyarok. Ha vesztesz, vesztesz. Ha győzöl, rajtaveszthetsz. Itt neked nem terem babér.

– Fékezd a nyelved! – mondta Murád. – A három aranyalmáról beszélj!

– Férges hullomás volt az a három aranyalma, amiért igálkoddak a betyárok. Kőmorzsoló, Vasgyúró s Fanyüvő őrizte azokat. Ismered őket, így hát ne foccsanjon számból partalanul a szó, melyiket minek s miért hívtak! Ez a három ember aranyalmákból hasított

asszonyt magának, hogy meg nem született leányokkal párijázhassanak, és a három nővért Hakasz-fia küldte a közbülső világra. Mindhárom ember meglakolt.

– Igaz – mondta a szultán. – Mindhárom vitéz kudarcot vallott. Ám volt még egy, egy negyedik, aki felragadta az aranyalmákat. A társai hagyták őt cserben. Így jártak.

– A történetük akkor ért véget – mondta a Veres Vad –, amikor meglátogattam őket.

8. A BECSEDI VIADALOM

A kőmorzsoló Tass Dalia volt az első, Öböj István pereputtya. Küldtek neki három tevével tűt és egy hatalmas íjat, amit halandó emberek csak hetven bikával tudnának felajzani. Tass Dalia az íjat könnyűszerrel felajzotta.

– Mi bitangozás telne tőlük? – faggatta aranyhajú felesége, az első a meg nem született lányok közül. – Ajándékot küldtek neked, tisztelnék téged.

– A három teverakomány tű és az íj nem ajándék, hanem fenyegetés – szölt Tass Dalia. Mire mondta neki az asszonya:

– Ha így van, küldtek nekünk egy íjat, hogy feszítsük fel rá a húrt, s három teverakomány bocskorvarró tűt, hogy fűzzünk beléjük fonalat. Ugyan mit képzelnek? Hogy nincs elég emberünk? Hogy hadba szállnak ellened? Az íjat könnyűszerrel felajzotad, embered is van seregnyi.

– Hadba szállnak ellenünk, és sosem lesz nyugtunk tőlük – felelte neki Tass Dalia. – Tönkretehetnek. Amink van, elvehetik. Tudom, ismerem mind, lóhúst esznek és kancatejet isznak, életükbe nem húztak nadrágot, csikorgó télen is gatyába járnak. Ki akarna így élni, gyakori lókötések, éjszaka gyulladó szalmakazlak között? Sose lesz örömünk a növekedésben és a gyarapodásban. Hiába ajzom fel az íjat, amit ember nem képes, ha nem találja a célt, és nincs kire löni. Elbocsáthatom a seregnyi szolganépet, kiadhatom az útjukat, a fortély ellen fabatkát sem érnek.

Mire felelte neki az asszonya:

– Miféle ember maga?! Keresse őket, vagy ne lássam többet!

Akkor kiállt Tass Dalia a betyárok elé, s azt mondta az apjának, Öböj Istvánnak:

– Tán megölné a fiát.

S felelte neki Öböj István:

– Egyszer már megöltelek, fiam. Nem kerül semmibe: tudom a nevedet.

S akkor Tass Dalia félreállt előlük. A Vasgyúró Tomori György volt a második, Tang Márton pityaléka, nemzetségének bitang-ága.

– Csak a testemen keresztül! – szölt, s birokra kelt volna a betyárokkal, de az asszonya ráfogott a karjára:

– Megálljon kend, hiszen tudják a nevé! Mit szólna, ha magáért jöttek volna, s én mondanám, hogy csak rajtam keresztül?

– Mi mást tehetnék? – kérdezte akkor Tomori György a meg nem született leánytól.

– Engedjen utamra! Aztán jöjjön utánam! Keressen! – felelte a második aranyhajú leány, és odahagyta urát a betyárokkal.

A Kerecsen-nevelte Kerény volt az utolsó, a Fanyövő. A betyárhad hetvenhetedik fancsikája. Kemény dió volt, mert a nevé senki se tudja, ha az anyja adott is neki, magával vitte az égbe.

Így aztán Szent Illés először egyedül látogatta meg.

Fanyövő úgy fogadta, mint régi barátot, örültek egymásnak, nagyokat nevettek, még nagyobbakat hallgattak, jókat ettek, és közben mosolyogtak. Este a tűznél magukra maradtak, csak hármásban: Kerény, az asszonya meg Szent Illés. Azon az estén a csillagok tűzénél Fanyövő asszonya, az aranyhajú, a meg nem született leány ezeket a szavakat szólta:

– Barátként jöttél, Szent Illés, és nem akarom, hogy ellenségként váljatok el. Ezért tudd meg, hogy nem az uram és nem Kőmorzsoló vagy Vasgyúró volt az, aki elárulta a társát. Én magam választottam őt uramnak, és vettem a kötelet a kútba, a fivéred után az Alvilágba. Ezért tartok most veled. Mindketten tudtuk, hogy nem maradhat ott örökké, és eljön az nap, amikor útra kell kelni, ketten két útra indulni, s meg kell egymást próbálni. S dalba fogott Kerény asszonya:

Egyszer ennek így kell lenni, ketten két útra indulni.

Meg kell egymást próbálni, meg kell egymást próbálni.

Úgy elválnak mi egymástól, mint a lapi az ágától.

Úgy megválnak mi egymástól, mint a lapi az ágától.

9. A TÖRTÉNET VÉGE

– Mert első a ménes – fejezte be a történetét a Veres Vad.

– Ez volna a történeted tanulsága? – kérdezte tőle a szultán.

– Ez – felelte a Veres Vad.

– Akkor, ha csak nem akarod, hogy csalódjunk a történetben, elő kell adnod azokat az aranyalmákat.

A Veres Vad ekkor kebléhez nyúlt, s lassan előhúzott onnét egy aranyalmát. Aztán még egyet. Majd elővette a harmadikat is. Ott ragyogott a tenyerében mind a három.

S akkor felállt a szultán, és minden szolgája térdre hullott előtte. Ott álltak egymással szemben, Murád szultán és a Veres Vad.

– Immár másodjára jut birtokunkba ez a drága kincs – mondta Murád.

S ahogy felemelte hangját, meghasadt az ég, s hasadékán át felröppentek az aranyalmák a Veres Vad kezéből a csillaggyümölcsű, tejes törzsű égi fára.

– Megnyílt hát az út – mondta Murád. – Ugyan, áruld el: honnét veszel hozzá kötelet?!

A Veres Vad erre így felelt a szultánnak:

– Fonok a szakálladból.

Povalyacs Mihály pedig, aki bár sürgönyös futár volt, mielőtt már nem sietett sehova se, itt fejezte be a történetét, amit tőle hallottam, és Bajezid szultán öccsének írt leveléből többet nem árult el, hanem csak azt, hogy Bajezid sem írt ennél többet a Veres Vadról, már csak atyja, Murád szultán haláláról. Mert Murád, azok után, hogy hatalmas serege megnyerte a csatát, bátran lépett a merénylő elé, és a maga akaratából halt vértanúi halált, ám azon az előző estén már sem őt, sem a Veres Vadat nem látták kilépni a szultáni sátorból, és úgy mondják, Murád virradatig már csak az angyalokkal társalkodott azon az éjjelen.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Varga Illés

Látó Szépirodalmi Folyóirat